

Lejla Turčilo

Redovna profesorica na Fakultetu političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu,
Odsjek za komunikologiju/žurnalistiku

Semiotika, komunikologija i mediji današnjice:

Jelena Kleut i Ana Milojević, *Horizonti značenja: semiotički sistemi i medijske prakse*
(Filozofski fakultet Novi Sad, Novi Sad, 2025, str. 193)

Jelena Kleut s Univerziteta u Novom Sadu i Ana Milojević s Univerziteta u Beogradu autorice su novoobjavljene knjige *Horizonti značenja: semiotički sistemi i medijske prakse* u izdanju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu,¹ a koja na veoma zanimljiv (i, reklo bi se, na ovim prostorima neuobičajen) način nudi uvid u semiotičku školu komunikologije za studente i mlade istraživače u oblasti komunikologije i medijskih studija na Zapadnom Balkanu. Geografsku odrednicu „Zapadni Balkan“ spominjemo upravo na tragu autorica koje kao jedan od motiva za pisanje knjige navode neprilagođenost prijevoda djela savremenih autora u ovoj oblasti kontekstu koji bi bio blizak i razumljiv studentima novinarstva i komunikologije na ovim prostorima, budući da se po svom predmetu, metodama i ciljevima semiotička i komunikološka istraživanja tiču jezika, koda i komunikacijske prakse, što je nemoguće istraživati i razumijevati bez uzimanja u obzir specifičnosti društvenog konteksta. Stoga je bilo neophodno globalno prihvaćene globalne postavke semiotičke i komunikološke teorije kontekstualizirati i oprijemiti upravo lokalnim praksama. Autorice su se uhvatile u koštac s ovim poduhvatom i na 193 stranice teksta ponudile detaljan uvid u teorije značenja, označavanje, kodove i znakove, njihovu verbalnu i neverbalnu dimenziju te njihovu kontekstualiziranost u poruke, posebno u polju novinarstva

1 Knjiga je u pdf dostupna na linku: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2025/978-86-6065-925-7>

i novinarske profesije, nastojeći da opskrbe studente koji slušaju predmet komunikologija neophodnim teorijskim znanjima za razumijevanje fenomena komunikacije i razumijevanja komuniciranih poruka i sadržaja, a istraživače u ovoj oblasti dostatnim pregledom ključnih izvora za dalje istraživanje.

Uvodno poglavlje knjige *Horizonti značenja: semiotički sistemi i medijske prakse* upravo i počinje konstatacijom kako uvodni kurs iz komunikologije uglavnom ostavlja studente nezadovoljnim, jer ih ne nauči kako bolje komunicirati. Upravo to je, zapravo, i bio jedan od motiva za pisanje ove knjige, koja nastoji pomoći onima koji su na početku svog medijskog i/ili komunikološkog angažmana da savladaju osnove semiotike, ali primijenjene u informacijsko-komunikacijskoj društvenoj praksi, i tako unaprijede svoje, ali i društveno komuniciranje.

U šest poglavlja (pored uvodnog i zaključnog) autorice daju jasani i na odgovarajućoj literaturi zasnovan pregled ključnih pojmova i principa komunikacije kao prakse i komunikologije kao nauke koja teorijski istražuje tu praksu. Autorice, između ostalog, podsjećaju na Fiskeov stav da komunikologija kao nauka obuhvata dvije škole: procesnu (komuniciranje kao proces prijenosa poruka) i semiotičku (komuniciranje kao pripisivanje značenja porukama) (str. 18), te je u tom kontekstu knjiga izvrstan izvor koji bi trebao biti uvršten kako u predmet Teorija medija, koji se upravo bavi procesnom dimenzijom, tako i u predmet Teorija informacija, koji se bavi semiotičkom dimenzijom komuniciranja.

Ako bismo htjeli preciznije definirati šta je u fokusu ove knjige, rekli bismo da je to kod. Verbalni, neverbalni i vizualni kodovi opisani su i objašnjeni u tri centralna poglavlja knjige, kojima prethodi objašnjenje pojmova znaka i koda općenito. Ono što tim objašnjenjima daje poseban kvalitet jesu brojni primjeri iz prakse te jako dobro ukomponovani i vizuelni elementi knjige, koji te primjere čine vidljivijim i razumljivijim čitateljima. S obzirom na to da su primarna ciljna publika ove knjige studenti komunikoloških nauka, novinarstva i medijskih studija, posebno je važno što su i same autorice iz istog naučnog polja. U sadržaju i načinu pisanja jasno se vidi njihova opredijeljenost da osvijetle semiotičke/semiološke fenomene iz komunikološkog ugla/uklona i informacijsko-komunikacijskog backgrounda.

Ova knjiga, stoga, ne samo da povezuje semiotiku i komunikologiju, odnosno ukazuje na njihovu isprepletenost u predmetu istraživanja, nego i ukazuje na to koliko su važna teorijska znanja iz obje nauke u komunikacijskoj praksi, čak i kada

ona nije profesionalna, nego se odnosi na naš svakodnevni život, a posebno koliko čine ključnu razliku između profesionalnog i neprofesionalnog komuniciranja putem medija. Stoga je ovo jedan dubinski i suštinski doprinos razvoju medijske pismenosti na akademskom nivou, ali i poziv da se u informacijsko-komunikacijskoj djelatnosti, na izvjestan način, vratimo suštini i smislu, umjesto tek pukog bavljenja formom i formatima poruka i sadržaja. U vremenu kada se gotovo normalizuje stav da „svako može biti novinar“ te da vještačka inteligencija može automatizovati i mehanizovati informacijsko-komunikacijske procese istovremeno garantujući jednak kvalitet (pa je se nerijetko stavlja u istraživački fokus komunikologa i komunikologije, koristeći se istim metodama i pristupima kao da se radi o humanom i društvenom komuniciranju), ova knjiga ukazuje na slojevitost i kompleksnost kodiranja i dekodiranja poruka, te posebno na ideološke (pot)kodove koji, pored individualnih kodova i (pot)kodova i komunikatora i recipijenata, oblikuju značenja poruka i njihove interpretacije. U ovom kontekstu autorice se oslanjaju na model čitanja poruka Umberta Eca (str. 146), te na njegovu tvrdnju kako je „ideologija finalna konotacija svih konotacija i konteksta znakova“ (str. 138). Nadalje, autorice posebnu pažnju obraćaju na funkcionalni, situacioni, diskurzivni i društveno-strukturalni kontekst poruka i upravo na taj način indirektno ukazuju na nemogućnost da se kvalitetno kreiraju poruke kroz informacijsko-komunikacijsku djelatnost bez kompetencije ne samo da se razumiju ovi fenomeni i procesi nego i (još važnije) da ih se ozbiljno uzme u obzir i primijeni u praksi. Ova knjiga, zapravo, svojom ozbiljnošću i slojevitošću pokazuje ne samo da se ne može svako baviti novinarstvom i profesionalnom komunikacijom, a posebno da to nije moguće svesti na automatizovan mehanički proces prikupljanja i dalje diseminacije poruka, nego se (što je još važnije) ni istraživanjem medija i komunikacija ne može baviti svako, posebno ne bez poznavanja teorijskih osnova ne samo komunikologije nego i semiotike, kulturologije i antropologije.

U sveopćoj hiperprodukciji kvazianaliza medijskog izvještavanja, ali i površnih i metodološki upitnih pokušaja utemeljenja novih naučnih disciplina srodnih komunikologiji (poput mediologije i slično), ova knjiga predstavlja povratak teoriji kakva nam treba u komunikološkim naukama. Ona je esencijalno komunikološka, ali je istovremeno duboko ušla u filozofiju medija (koja se, također, nerijetko paušalno i bez dubine i suštine, u posljednje vrijeme na prostorima Zapadnog

Balkana smatra metakomunikologijom, što je, zapravo, više štetno, nego korisno) i sociologiju medija (koju, pak, nerijetko na ovim prostorima oblikuju isključivo sociolozi bez dubljeg uvida i (sa)znanja o specifičnostima komunikološkog uklona, bez kojeg je ona nemoguća i kontraproduktivna). Knjiga *Horizonti značenja: semiotički sistemi i medijske prakse* izuzetno je važno štivo kakvo nije tako često prisutno u recentnoj komunikološkoj literaturi na prostoru Zapadnog Balkana. Dok se značajan broj drugih izvora koristi analitičkim pristupom i preskriptivnom metodom, odnosno na osnovu istraživanja medijske prakse nastoji dati preporuke za njeno unapređenje, ova knjiga nas vraća osnovama teorije i ukazuje na važnost temeljnih znanja kako bi se profesionalno djelovalo, ali i kako bi se na odgovarajući način reagovalo i na profesionalno i na neprofesionalno medijsko djelovanje. Na taj način knjiga, odnosno njene autorice, nastoje osnažiti „prirodni“ savez između profesionalnih medija i medijski pismene publike, u cilju ostvarenja onoga što je još 1980-ih godina Vreg nazivao funkcionalnom komunikacijom. Stoga će ova knjiga svakako naći svoje važno mjesto u silabusima teorijskih predmeta na studijima novinarstva i komunikologije u regionu. Knjiga *Horizonti značenja: semiotički sistemi i medijske prakse* doista širi naše komunikološke horizonte. Bila je (tačnije: jeste) jako potrebna, iako toga nerijetko čak ni kao teoretičari nismo bili svjesni.